

**Česká zemědělská univerzita v Praze
Fakulta lesnická a dřevařská
Katedra ochrany lesa a myslivosti**

**Využití sokolnických dravců při výkonu práva myslivosti
Utilization of the falconer bird of prey at providing of hunting
rights.**

Bakalářská práce

**Autor práce: Luděk Tenkrát
Vedoucí práce: doc. Ing. Vladimír Hanzal, CSc.
Konzultant práce: Ing. Petr Zvolánek**

2011

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Využití sokolnických dravců při výkonu práva myslivosti“ vypracoval samostatně a použil jsem pramenů, které uvádím v příloženém seznamu literatury.

.....
podpis autora

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce panu doc. Ing. Vladimíru Hanzalovi, CSc., Ing. Petru Zvolánkovi, konzultantovi bakalářské práce a zaměstnancům Stanice biologické ochrany vojenského letiště Praha Kbely za pozornost, kterou věnovali mé práci a za jejich odborné rady při vypracování této bakalářské práce.

Abstrakt

Bakalářská práce na téma Využití sokolnických dravců při výkonu práva myslivosti je zaměřena na shrnutí poznatků získaných studiem dostupné literatury, která je uvedena dále v Bakalářské práci a zároveň shrnutí osobních poznatků autora při provozování výkonu práva myslivosti loveckými dravci. Práce je zaměřena na vývoj sokolnictví a to především v na území našeho státu, popisuje zřejmě nejvýznamnější oblast sokolnictví, která je velkým přínosem pro celou společnost a to jako nedílná součást zajištění bezpečnosti letového provozu. Tato část je zpracována podle osobních sdělení zaměstnanců stanic biologické ochrany a studiem nařízení Ministerstva obrany České republiky. Doplněna je prezentací loveckých dravců používaných při výkonu práva myslivosti v České republice a sousedních zemích. U každého zmiňovaného dravce je popsán způsob života dravce, způsob lovu s tímto dravcem a specifikace výcviku. Ve všech oblastech bude použito srovnání jednotlivých autorů použité literatury.

V práci je popsána jedna z nejdůležitějších událostí v novodobé historii sokolnictví: uznání sokolnictví jako součást nehmotného kulturního dědictví UNESCO.

Klíčová slova: Klub sokolníků, sokolnictví, biologická ochrana letišť, UNESCO

Abstract

This thesis on use of falconry raptors hunting in law enforcement is focused on summarizing the knowledge obtained by study of available literature, which is listed later in the thesis and also a summary of the author's personal knowledge in the operation of the enforcement of hunting, hunting predators. The work is focused on the development of hawking, especially in the territory of our country, describes the most likely area of falconry, which is a great benefit to society as an integral part of ensuring the safety of air traffic. This section is compiled based on personal communication station employees and studies of biological control of the Ministry of Defence of the Czech Republic. Added presentation is birds of prey used in the exercise of hunting rights in the Czech Republic and neighboring countries. Each is described in the aforementioned predators predatory way of life, with this method of hunting prey and training specifications. In all areas, the authors use a comparison of the bibliography. The paper describes one of the most important events in modern history of falconry: the recognition of falconry as part of the intangible cultural heritage of Humanity UNESCO.

Keywords: Falconers Club, falconry, biological control of airports (bird control), UNESCO

Obsah

1. Úvod	4
2. Literární přehled	5
3. Historie sokolnictví	8
4. Hospodářský význam sokolnictví	12
5. Kulturní význam sokolnictví	17
6. Přehled nejpoužívanějších dravců při výkonu práva myslivosti, jejich výcvik a lov s nimi	19
7. Závěr a doporučení	28
8. Použitá literatura	29

1 Úvod

Sokolnictví je prastarý způsob lovu pomocí cvičených dravých ptáků. Kdy a kde tento způsob lovu vznikl není úplně jasné, ale předpokládá se, že se tak stalo ve střední Asii přibližně v polovině 2. tisíciletí před naším letopočtem. V daleké minulosti byl lov s loveckými dravci způsobem obživy, ve středověku bylo sokolnictví výsadou šlechty a v neposlední řadě bylo darování cvičeného sokola vrcholem diplomacie.

Při tomto způsobu lovu je možné vidět úchvatné souboje lovce a kořisti, schopnosti lovených živočichů unikat dravci velmi pozoruhodnými technikami. Tak jako každý druh dravce má svůj typický způsob lovu, tak každý dravec má svůj osobitý způsob lovu, který je odrazem jeho zkušeností a do jisté míry i ovlivněn způsobem výcviku.

V dnešní době již samozřejmě není sokolnictví zdrojem obživy, ale spíše zachování tradic tohoto oduševnělého způsobu lovu. Stejně tak jako ostatní metody lovu, tak ani sokolnictví se nevyhnulo používání moderních metod a technických vymožeností moderní doby. Naprosto běžnou výstrojí dravců jsou radiovysílačky pro lokalizaci zbloudilého dravce, balóny plněné heliem pro výcvik stoupání do výšek u sokolovitých dravců a stejně tak je sokolník vybaven mobilním telefonem, GPS navigací a v neposlední řadě terénním automobilem. I přes to všechno sokolnictví neztratilo nic ze svého kouzla nevyzpytatelného lovu, který se může měnit každým okamžikem.

Existuje však odvětví, ve kterém je sokolnictví nenahraditelnou součástí a tím je bezpečnost letového provozu. Zatím nebyl nalezen jiný způsob ochrany letišť před volně žijící zvěří, především ptáků, než využívání sokolnicky vycvičenými dravci.

2 Literární přehled

Jako první z českých autorů se sokolnictvím obsáhle zabývá Stenberg ve svém díle sokolnictví, které vydalo v roce 1969 SZN. Kniha byla natolik nadčasová, že se k dočkala druhého vydání a to ke čtyřicátému výročí založení Klubu sokolníků ČMMJ. Jedná se o nejobsáhlejší publikaci vydanou v naší republice. Přes skutečnost, že v době vzniku knihy bylo spektrum používaných dravců velmi omezené a to zejména na jestřába lesního (*Accipiter gentilis*) a krahujce obecného (*Accipiter nisus*) se autor knihy věnuje obsáhle výcviku sokolovitých dravců a také problematice výcviku orlů, především orla skalního (*Aquila chrysaetos*). Stenberg se také velmi obsáhle věnuje obecným zásadám výcviku včetně výroby výstroje dravce a sokolnických potřeb. V neposlední řadě se velmi detailně zaměřuje držení dravce v jednotlivých etapách jejich života a s tím spojená péče o ně. Velmi dobře zpracovanou kapitolou je také popis jednotlivých nemocí, jejich léčení, ale především také předcházení jejich výskytu. Stenberg popisuje velmi podrobně všechny způsoby lovu používaných v moderním sokolnictví a to jak, bylo již uvedeno, nejen u v té době nejhojnějších a nejdostupnějších dravců nízkého letu, tedy jestřába lesního a krahujce obecného, ale také u dravců vysokého letu. I přes to, že dostupnost dravců vysokého letu byla velmi omezená tak Stenberg se věnuje podrobně nejen způsobům lovu s těmito dravci, ale také rozdílu v lovu a výcviku u jednotlivých druhů těchto sokolovitých dravců.

Další publikací, která se zabývá sokolnictvím je Kumberova kniha Výcvik loveckých dravců. Knihu vydává v roce 1976 Státní zemědělské nakladatelství Praha v 15 tisícovém nákladu. Kumbera se zaměřuje hlavně na dravce nízkého letu a to konkrétně jestřába lesního (*Accipiter gentilis*) a krahujce obecného (*Accipiter nisus*). Důvodem, proč je v této publikaci kladem důraz především na tyto dva druhy dravců je především v tom, že v době vzniku této knihy je to byli nejdostupnější dravci v naší přírodě a bylo legální tyto dravce chytat nebo vybírat jejich mláďata z hnízd a následně je používat k lovu. Naopak sokolovití dravci jako sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*), roroh velký (*Falco cherrug*), dřemlík tundrový (*Falco columbarius*) a roroh jižní (*Falco biarmicus*) byly v této době pro sokolníky téměř nedostupní. Mýty opředený sokol lovecký – ornitologicky správně roroh lovecký (*Falco rusticolus*) byl tehdejšími sokolníky znám pouze z fotografií a vyprávění. Tato publikace je určena především sokolníkům a sokolnickým adeptům. Najdeme zde informace vycházející nejenom z literatury, ale především z praktických zkušeností autora týkajících se výchovy, výcviku, loveckého využití dravců, ale také jejich nemocí a problematiky chovu.

V roce 1988 vydává Státní zemědělské nakladatelství knihu kolektivu autorů O.Mikulica, J.Ptáček, M.Kučera Dravci a sokolnictví v ČSSR. Na rozdíl od předchozích publikací se tato kniha se zaměřuje na propagaci sokolnictví jako takového. Obsahově je určena širší veřejnosti a autoři nezachází do detailů výcviku a lovu jako například Stenberg nebo Kumbera. Kniha je doplněna o velké množství fotografií a to jak z lovu, výcviku, volné přírody, ale také například z inseminace při umělém odchovu vzácných dravců. V době vzniku této knihy byla již kolekce dravců používaných k lovu v naší republice daleko větší než při vzniku

knihy Šternberka a proto na fotografiích jsou k vidění lovečtí sokoli, orel jestřábí (*Aquila fasciata*) a další. Jedná se o knihu, která nenásilnou formou popisuje krásu sokolnictví, ale zároveň autoři upozorňují na úskalí, které sokolnictví a především držení dravců v zajetí přináší.

První publikací, ve které jsou uvedeny okruhy témat i konkrétní otázky k sokolnickým zkouškám, vydává vydavatelství Víkend v roce 2003. Autory knihy jsou Brüll a Trommer, autory českých příspěvků jsou Marcela Medková a Petr Zvolánek. Kniha se věnuje všem odvětvím sokolnictví jako je historie, právní základy a etika sokolnictví, ochrana dravců, chov a navrácení do přírody, péče o dravce, jejich nemoci a léčení, výstroj dravce a sokolníka, výcvik dravce, biologické základy chovu, lov s jestřábem, sokolem, orlem, krahujcem a dalšími i cizokrajnými druhy dravců. Součástí vydání této knihy v České republice je doplnění o aktuální právní stav a testové otázky k sokolnickým zkouškám. V publikaci chybí podrobnější popis jednotlivých dravců a to i u nejpoužívanějších dravců.

Velkou mysliveckou encyklopedii na CD vydává Hanzal a kol. v Grandu České Budějovice v roce 2007. Tato multimediální encyklopedie se zaměřuje na všechny důležité kapitoly související s myslivostí v České republice – Myslivecká výchova, myslivecká zoologie, chov a péče o zvěř, lov a využití zvěře, myslivecké střelectví, myslivecká kynologie, sokolnictví a právní předpisy. Stejně tak jako ostatní výše uvedené kapitoly je i kapitola o sokolnictví přehledně členěná do jednotlivých částí od historie sokolnictví přes popis jednotlivých druhů až po popis samotných lovu. Velkou výhodou této encyklopedie je vzhledem k její multimediální podobě, možnost přecházet na související odkazy. Například u sokolnického popisu krahujce obecného je možné přejít přímo na jeho zoologický popis. Je velmi dobře, že i v takto obsáhlé publikaci, která je, jak sám autor uvádí, limitována kapacitou CD nosiče je dán prostor i pro informace o odchovech dravců a jejich reintrodukci. Největší předností této encyklopedie je fakt, že autorem jednotlivých kapitol je odborník na danou problematiku. Autorem kapitoly lov, myslivecké zoologie a myslivecké výchovy je doc. Ing. Vladimír Hanzal CSc, autory kapitoly o sokolnictví je Ing. Petr Zvolánek a Mgr. Marcela Medková. Encyklopedie je doplněna velkým množstvím fotografií, kreseb, audio nahrávek a video nahrávek.

Jako mimořádná příloha pro předplatitele časopisu Myslivosť vychází v roce 2007 Spejchalovo publikace Dotkni se sokolnictví. Autor se věnuje historii sokolnictví jak celosvětově, tak popisuje časovou posloupnost a sled událostí, které předcházeli vzniku Klubu sokolníků v tehdejší Československu. Dále je zde zmíněn i legislativní rámec sokolnictví v České republice. Při popisu jednotlivých dravců, jejich nemocí a způsobu výcviku, vychází autor ze své mnohaleté zkušenosti s chovem sokolovitých ptáků a také ze zahraničních stáží, zejména na blízkém východě, který je považován za kolébku sokolnictví. Je zde zmíněn i hospodářský význam sokolnictví a to především jako biologická ochrana letišť. Publikace je doplněna množstvím barevných fotografií. Autor byl členem výboru Klubu sokolníků ČMMJ pro propagaci a nyní zastává post člena výboru pro styk se

zahraničními organizacemi a zasloužil se velkou měrou o zviditelnění sokolnictví u veřejnosti.

Na Slovensku vydává Krivjanský 1. díl své publikace Sokoliarstvo pod titulem História sokoliarstva. Kniha vydává Epos v Ružomberoku v roce 2007. Krivjanský se v tomto dílu zabývá historií sokolnictví přibližně za posledních 4500 let, počínaje Asií, Evropou, obdobím Velké Moravy, připomíná Fridricha II. a jeho slavné dílo De arte venandi cum avibus, rozvoj sokolnictví v Evropě a jeho úpadek v polovině 18. století a konečně obnovený zájem o tento způsob lovu od poloviny 20. století. Podrobně jsou zachyceny zdejší i zahraniční sokolnické organizace. Samostatné oddíly jsou věnovány odezvě sokolnictví ve výtvarném umění staré doby i současnosti, ve filatelii a na bankovkách.

Rozsáhlých znalostí o předmětu svého zájmu využil autor v množství obrazových příloh. Zajímavá jsou vyobrazení sokolnických potřeb i předmětů uměleckých. Ve slovenské i v naší literatuře se s obdobným komplexním dílem o dějinách sokolnictví nesetkáváme.

V roce 2009 v Ružomberoku vychází Krivjanského 2. díl Sokoliarstva pod titulem Naše dravce a sovy Jak vyplývá z názvu druhého dílu, autor se v něm podrobně věnuje jednotlivým druhům dravců a sov. Hlavním přínosem díla je však 995 plnobarevných a černobílých fotografií, které ilustrují popis jednotlivých druhů. Publikace obsahuje takové množství překrásných fotografií, které jí propůjčují charakter reprezentativního fotografického. Po úvodních kapitolách zaměřených na anatomii, fyziologii a taxonomii dravců a sov následuje hlavní část monografie - popis, charakteristika, rozmnožování, způsob lovu, rozšíření, odchov a sokolnické využití všech dravců a sov, které se na našem území i jen sporadicky vyskytují. Publikaci uzavírá galerie českých a slovenských sokolníků.

3 Historie sokolnictví

Vznik sokolnictví

Kdy a kde sokolnictví vzniklo není spolehlivě doloženo. Pro jeho rozšíření byla předpokladem rozlehlá otevřená krajina, proto existuje domněnka, že jeho kolébkou je pás stepí jižní Asie. Průkazné náznaky sokolnického lovu byly také objeveny na kamenných skulpturách náhrobků v Indii. Toto je období přibližně poloviny II. tisíciletí př. n.l. Z Indie se pak lov cvičenými dravci přenes pravděpodobně přes Střední východ až na Balkánský poloostrov. V Toskánsku byly objeveny reliéfy z doby Etrusků, které znázorňují lovecké scény. Tento nález pochází z 10. – 5. stol. př. n.l.

Celý antický starověk nezachoval pozoruhodnější zprávy o sokolnictví, až na zmínku, že Odysseus se po zničení Tróje vrátil do Ithaky s několika sokoly. Ve střední Evropě se sokolnictví objevuje ve 4. a 5. stol. a přináší ho hlavně vpád Hunů. Hunský vojevůdce Attila měl na svém štítu vyobrazeného sokola a na dobytelských taženích na západ byl doprovázen sokolníky se sokoly a dalšími cvičenými dravci.

Sokolnictví ve středověku

Podrobnější záznamy o lovu se cvičenými dravci v Evropě jsou od Řehoře z Touru. Zmiňuje se o sokolech franského krále Merowiga II. ze 6. stol.. Tento král vydal předpis, který postihoval zloděje loveckých dravců. Od 6. století se sokolnictví objevuje ve všech vyspělejších zemích Evropy, hlavně mezi vyšší šlechtou. Ale i nižší vrstvy obyvatelstva se zabývali sokolnictvím a využívali ho k obživě. Je velmi zajímavé, že v roce 517 na církevním konciliu v Maconu byl sokolnický lov stavu duchovnímu úplně zapovězen. Zaujetí kněží pro lov však propuká znovu, takže na koncilech v Paříži (1212), v Montpellieru (1214) a v Pont-au-de-mer (1276) je stavu duchovnímu znovu přísně zakázáno lovit cvičenými dravci a chovat lovecké psi.

Franský panovník Karel Veliký (768-814), na jehož dvoře bylo chováno mnoho sokolů, vydal kolem roku 800 první sokolnický zákon, který přesně vymezoval trestní sankce za krádež nebo usmrcení sokola. Tento zákon platil téměř 300 let a byl vždy přísně dodržován. Kolem 10. století se sokolnictví rozšířilo u všech evropských, asijských a severoafrických panovnických dvorů a chov dravců se stal nezbytnou součástí každého panovnického sídla, čímž měl být upevněn politický význam, mocenské postavení a vnější lesk vládce. Sokolnictví tak působilo na hospodářský a politický život mnoha národů.

Nejvýznamnějším sokolníkem středověku byl císař Bedřich II. z rodu Hohenštafů (1194-1250), který se synem Manfrédem je autorem sokolnického díla *De natura avium et de arte venandi cum avibus*. Za toto dílo je císař Bedřich II. označován za zakladatele vědecké ornitologie. Toto dílo bylo v celém rozsahu přeloženo do angličtiny Kanadany C.A. Woodem a F.M. Tyfem až v roce 1943.

Velkou tradici má sokolnictví na území bývalého Sovětského svazu, kde se např. v Kazachstánu nebo Kirgizii zachoval v nezměněné podobě po tisíciletí až dodnes. V evropské části bylo sokolnictví pravděpodobně zavedeno již v 9. a 10. století varjažskými knížaty z Dálného severu.

Chytači sokolů se skládali z 20ti až 40ti osob. Chytání bylo považováno za povinou službu státu a odměny se vypláceli za kusy chycené nad plán. Způsob odchytu a dopravy stanovil přesně vždy car. Nejžádanější byli lovečtí sokoli (orn. Raroh lovecký), zejména bílá forma. Všem, kteří přišli se sokoli do styku, bylo přísně zakázáno kouřit, pít vodku a kouřit. Chytači se prokazovali zvláštním gejtem s pečetí cara, který jim dával právo od každého požadovat potravu pro sebe a sokoli, nocleh, dopravní prostředky a pracovní síly. Zároveň byli osvobozeni od placení daní.

V 16. -17. stol. byly všichni lovečtí sokoli v říši předmětem státního monopolu. Hlavní sokolnická střediska byla v Kyjevě, Novgorodě a samozřejmě v Moskvě. Sokolnictví pozdního středověku zde dosahovalo obrovského rozmachu, největšího ve světě.

Největšími carskými sokolnickými dvory byly v Kolomenském a v Semenovském, kde bylo chováno až 3 000 dravců. Nejvyhledávanější byly lovy volavek, jeřábů, dropů a luňáků. Nejlepší dravce a jejich cvičitele odměňoval sám car.

Mezi sokolníky se vyžadovala přísná kázeň. Přístup do sokolnických dvorů byl nepovolaným zakázán. Zabití loveckého sokola bylo považováno za nejtěžší trestný čin. Náklady na provoz sokolnictví byly velmi vysoké, uvádí se, že na sokolnických dvorech bylo chováno pro potřebu dravců 100 tisíc párů holubů, což zdaleka nestačilo a holubi museli být přikupováni.

I velmožové střední Asie se výrazně zapsali do historie sokolnictví. Mongolský chán Tamerlan (1336 – 1405) pořádal lovecké slavnosti, jichž se účastnilo až 10 tisíc sokolníků.

Cestovatel Marco Polo (1254 – 1324), popisuje lovecké výpravy mongolského Kublajchána (vnuka Čingischána), kterých se účastnil. Pro chánovo potěšení mě ve své těsné blízkosti neustále 12 nejlepších sokolníků a 12 bílých loveckých sokolů. Na výpravy Chána doprovázelo přibližně 10 000 sokolníků a několik tisíc vycvičených dravců. Na těchto výpravách byli loveni nejčastěji jeřábi, volavky, labutě, dropi, husy, luňáci a čápy. Prostým občanům bylo až na vzácné výjimky zakázáno chytat, chovat a lovit s dravci.

Nejvýznamnějším francouzským sokolníkem byl zřejmě Ludvík XIII (1610 – 1643). Udává se, že svým věnoval ve dne i v noci. Pokud Ludvík XIII cestoval, vždy byl doprovázen sokolníky a dravci. I král Ludvík XIV (1643 – 1715) se věnoval sokolnictví a pravidelně několikrát týdně vyjížděl s dravci na lov. Není bez zajímavosti, že francouzští sokolničtí adepti jezdili do učené k dánským sokolníkům.

Samozřejmě i v Čechách se panovníci a vyšší šlechta bavila sokolnickým lovem. K sokolnickým skupinám u dvoru patřily mimo profesionálních sokolníků také ošetřovatelé koní a loveckých psů. Sokolníci byli velmi dobře placeni a těšili se výsadnímu postavení vůči ostatním poddaným. V čele všech sokolníků byl tzv. falkmistr.

Sokoli jako diplomatický nástroj

Až do 18. století bylo sokolnictví nedílnou součástí všech kulturních národů . Cena cvičených dravců, hlavně sokolů, byla velmi vysoká a dodnes u Kirgizů má údajně vycvičený sokol hodnotu tří koní.

Král Filip II. Augustu (1165 – 1223) si krátil volné chvíle při obléhání města Akkonu lovem se cvičenými dravci a jeden ze sokolů mu přeletěl do Akkonu. Filip II. nabídl za sokola 100 dukátů, ale neuspěl – cena nebyla dosti vysoká. Například řád Johanitů dodával 12 sokolů francouzskému králi aby si uchoval jeho přízeň.

Když francouzský král Karel VI prohrál s Turky v bitvě u Nikropolu r. 1396 vykoupil své zajaté vojáky za bílé lovecké sokoly.

Když se ruská říše ocitla v 17. století v politických nesnázích, tak jako diplomatický krok posílali různým vlivným státům lovecké sokoly.

Z tohoto je jasně patrné, že lovečtí sokoli, a hlavně jejich bílá forma, platili jako vrchol diplomacie.

Úpadek a obrození sokolnictví

Ve druhé polovině 18. století nastal velmi rychlý ústup sokolnictví a to zejména kvůli rozšíření používání při lovu střelných zbraní, ale také blížícím se zánikem feudalismu.

Například ve Francii bylo po francouzské revoluci sokolnictví zrušeno zákonem. Je velmi zajímavé, že tento zákon byl formálně zrušen až v roce 1959! Z Evropských zemí jen Anglie nikdy nepřerušila sokolnickou činnost. Samozřejmě se sluší dodat, že ani v tradičních sokolnických zemích v Asii k přerušení nedošlo.

Až mezi světovými válkami došlo v některých evropských státech ke vzkríšení sokolnictví. Samozřejmě, že novodobí sokolníci museli pátrat po dávno zapomenutých metodách výcviku a lovu. Hledali v historické literatuře a přiučovali se u anglických a orientálních sokolníků. Jejich zásluhou se podařilo znovu sestavit výcvikové a lovecké postupy.

Historie sokolnictví na území našeho státu

Jedním z novodobých sokolníků byl Bedřich Mensdorff-Pouilly z Nového Bydžova, který v roce 1920 lovil s jestřáby a sokoly. O propagaci a znovu zavedení sokolnického lovu se zasloužili MUDr. Jiří Brdička z Říčan, Svatopluk Doubrava z Hradce Králové a Ivan Maroši z Rožňavy.

K průlomů došlo v roce 1967, kdy vyhláškou MZ z 19.1.1967 je u nás poprvé v novodobé historii lovectví sokolnictví uváděno jako uznávaný způsob lovu.

Dovršením bylo založení Klubu sokolníků při Ústředním výboru Československého mysliveckého svazu 11.11.1967 na zakládající konferenci v Opočně pod Orlickými horami .

V roce 1970 vzniká ve Střední lesnické škole v Písku sokolnický kroužek. Úkolem tohoto kroužku bylo představení dravců a sokolnictví bez předsudků, protože v té době byl pohled na dravé ptáky spíše negativní.

V roce 1971 se rozdělil celostátní myslivecký svaz a vznikl Český myslivecký svaz s Klubem sokolníků, kterým dnes 14 sokolnických středisek a Slovenský

poľovnícký zväz s Klubom sokoliarov, ktorý ma 7 sokolníckych stredisek. Oba dva kluby vydali své organizační řády, v nichž je stanoveno jejich poslání.

V únoru 1973 vychází první číslo Zpravodaje klubu sokolníků, který není veřejnou tiskovinou, ale seznamuje členy klubu s organizačními záležitostmi a praktickými radami zkušených sokolníků tento Zpravodaj vychází dodnes.

V roce 1978 je na konferenci odsouhlaseno, že pro přijetí do Klubu sokolníků je podmínka úspěšného složení sokolnické zkoušky. Zkušební řád pro sokolnickou zkoušku byl vytvořen již v roce 1967, ale první zkoušky se konali až 7. dubna 1979 v Pardubicích. Podmínka úspěšného složení sokolnických zkoušek je platná stále. V téže roce je přijato, že nosným programem klubu se stává projekt odchovu dravců.

V 80. letech byl Klub sokolníků řešitelem státního významného úkolu „Komorový odchov dravců v zajetí“ jehož vedoucím byl jmenován Mgr. Jan Kumbera. Tento desetiletý úkol zahrnoval dva dílčí úkoly a to chov dravců a reintrodukce uměle odchovaných dravců.

Nesporně důležitým mezníkem pro Klub sokolníků je v roce 1991 přijetí do Mezinárodní asociace pro sokolnictví a ochranu dravých ptáků – I.A.F., která byla založena v roce 1968 a v dnešním dni je v ní sdruženo 63 sokolnických organizací ze 48 zemí světa. V roce 2005 probíhá konference I.A.F. v České republice v Praze a Opočně. Na této akci bylo přítomno 62 delegátů ze 23 členských zemí. Hlavním závěrem této konference pro následující roky bylo realizace návrhu I.A.F., aby bylo sokolnictví uznáno jako součást nehmotného kulturního dědictví UNESCO.

Pokud je považován rok 1967, za průlomový rok pro sokolnictví na území našeho státu, pak za další takto důležitý rok musíme označit rok 2010 za minimálně stejně důležitý, protože Česká republika, Belgie, Francie, Španělsko, Jižní Korea, Mongolsko, Maroko, Katar, Saúdská Arábie, Sýrie a Spojené Arabské Emiráty nominovali sokolnictví na seznam světového kulturního dědictví UNESCO jako nehmotné bohatství lidstva. Sokolnictví bylo přidáno na seznam světového kulturního dědictví UNESCO 19.11.2010 při zasedání komise v Nairobi.

V současné době je Klub sokolníků jedním ze sedmi klubů Českomoravské myslivecké jednoty. Heslem Klubu sokolníků, kterým by se měl řídit každý z jeho členů: Nelovíme pro kořist, ale pro všechno to krásné při lovu.

4 Hospodářský význam sokolnictví

V dnešní době již není sokolnictví zdrojem obživy, jak tomu bylo v minulých dobách, ale přesto má i v dnešní době sokolnictví hospodářský význam. Sokolnictví má své postavení v ochraně zemědělských ploch, skládek, historických památek a v neposlední řadě nenahraditelnou součástí ochrany a bezpečnosti leteckého provozu.

Bezpečnost letového provozu

V této kategorii má sokolnictví bezesporu nejvyšší ekonomický přínos, protože chrání jak drahé stroje, tak lidské životy. Vzhledem k tomu, že letové koridory jsou ve výškách kolem 10 000 metrů, tak zde nehrozí kolize s ptáky, ale v okolí letiště je toto nebezpečí reálné a střet stroje s ptákem může mít i fatální následky. Nejvíce střetů je zaznamenáno ve výškách do 300 metrů. Posledním takovýmto mediálně známým případem bylo přistání kpt. Sullenbergera na hladinu řeky Hudson s Airbusem A-320 po střetu s hejnem hus, které letounu vyřadily oba motory. Podle amerických statistik za posledních 18 let ptáci zkomplikovali 76 tisíc letů a v 8 případech přišlo 11 lidí o život. Dle Řízení letového provozu České republiky jsou motory konstruovány tak, že by měly absorbovat náraz ptáka až o hmotnosti 3 kg. Ale když jich je hejno, motor nemá šanci. Náraz ptáka na lopatky turbíny oběžného kola prvního stupně lopatku minimálně ohne, spíše ale vylomí, a tak započne proces sebedestrukce, kdy kovové úlomky lámou další lopatky, odletující kusy trhají elektrické a palivové vedení, poruší se vyvážení rotujících turbín a motor začne vibrovat. Musí se okamžitě vypnout nebo hrozí exploze. Ze statistiky vyplývá, že střetu je nejčastěji vystaven motor a to v 37% případů, přední část trupu a kokpit je ohrožen v 32% případů a třetím nejčastějším místem střetu je přední hrana křídla a to ve 21% případů.

V současné době je na většině vojenských i civilních letišť v České republice i ve světě Stanice biologické ochrany letiště (**SBOL**).

Stanice biologické ochrany letiště je organizační celek, který zahrnuje osoby a zařízení, jejichž úkolem je plašit ptáky na letišti a v letištním prostoru, cvičit lovecké dravce a služební psy, vést ekologicko-ornitologický průzkum, prosazovat a kontrolovat dodržování ekologických opatření, která minimalizují výskyt ptáků na letišti a v letištním prostoru.

Biologická ochrana letišť a létání je souhrn preventivních, pasivních a aktivních opatření, zaměřených na snížení výskytu a migrace ptactva na letišti, v letištním prostoru a v prostorech pro létání, a tím k minimalizaci nebezpečí střetu letadel s ptáky nebo jejich nasátí.

Bezpečnosti letového provozu se z hlediska biologické ochrany dosahuje:

- dobrou znalostí a správným hodnocením ornitologické situace na letištech a v jejich letištních prostorech. To je situace v rozmístění hnízdišť, nocovišť, zimovišť, tahů, míst odpočinku a shromaždišť na letišti, v letištním prostoru nebo prostoru pro létání, která má vliv na bezpečnost letového

- provozu.
- správným plánováním a řízením letů mimo letištní prostor s ohledem na výšku a dobu hromadného výskytu ptactva;
 - správným organizováním a řízením biologické ochrany;
 - realizací preventivních, pasivních a aktivních opatření obecného i specifického charakteru k plašení ptactva v průběhu letového provozu;
 - vysokou odbornou připraveností a osobní odpovědností všech odborných orgánů a jednotek, odpovědných za biologickou ochranu;
 - všestranným materiálním, technickým a veterinárním zabezpečením.

Zaměstnanci stanice biologické ochrany letiště jsou povinni vést tuto dokumentaci:

- ornitologickou mapu letiště;
- druhovou kartu ptáků;
- přehled střetů letadel s ptáky;
- knihu kontrol biologické ochrany;
- operativní přehled dravců a psů;
- kmenové knížky psů;
- zdravotní karty dravců;
- deník činnosti SBOL

Ornitologická mapa letiště se vede pro všechna přidělená stálá (polní) letiště. Náčelník stanice biologické ochrany letiště ji zpracovává na mapě měřítko 1 : 10 000, do které se vyznačí:

- schéma letiště (zpevněné a travnaté plochy, hospodářská, technická, kasárenská část letiště);
- místa pravidelné dlouhodobé koncentrace ptactva, jejich hnízdišť, nocovišť a zimovišť a trasy jejich pravidelných přeletů s vyznačením období výskytu;
- místa, která na letišti i mimo něj podmiňují zvýšený výskyt větších druhů ptáků (hnízdni podmínky, úkryty, zdroje potravy a vody).

Podkladem pro zpracování ornitologické mapy letiště je denní pozorování výskytu ptactva v letištním prostoru vymezeném čtvercem o rozměrech minimálně (10 x 10) km, jehož středem prochází vzletová a přistávací dráha. Ornitologická mapa se využívá pro vyhodnocování ornitologické situace.

Druhová karta ptáků se vede formou tabulky. Podkladem pro její zpracování jsou výsledky ornitologického průzkumu. Obsahuje základní údaje o druzích ptáků, o ekologii a fenologii na letišti a v jeho okolí.

Střety letadel s ptáky, popř. nasátí ptáků, se evidují v knize evidence střetů letadel s ptáky. Podkladem pro záznam je evidenční karta předpokladů leteckých nehod a leteckých nehod. Přehled o střetech a nasátí vede též odborník pro služební ornitologii Velitelství společných sil. Evidence slouží ke zpracování analýz příčin předpokladů leteckých nehod a leteckých nehod zaviněných ornitologickou situací a v důsledku chyb v biologické ochraně. Je rovněž podkladem pro stanovení úkolů

v biologické ochraně.

Do knihy kontrol biologické ochrany se zapisují závěry z kontrol, které vykonaly nadřízené orgány.

Evidence dravců, služebních psů a přiděleného materiálu se vede v rozsahu, který stanovuje odborný prováděcí předpis. Ve zdravotních kartách dravců se evidují preventivní a terapeutické zákroky.

Ochranná ornitologická pásma letiště

Ochranná ornitologická pásma vymezují území na letišti a v jeho okolí, v nichž je nutno vyloučit nebo omezit zřizování objektů a zařízení, které mají vliv na zvýšený výskyt ptactva. Ochranné ornitologické pásmo se dělí na vnitřní a vnější. Vymezují se s ohledem na požadavky bezpečnosti letového provozu. Vnitřní ochranné ornitologické pásmo letiště se stanovuje ve tvaru obdélníka, jehož podélná osa je totožná s osou vzletové a přistávací dráhy, o celkové šířce 1000 m a délce přesahující oba prahy vzletové a přistávací dráhy o 1000 m. V tomto ochranném pásmu se na pozemcích, k nimž výkon vlastnického práva státu a jiných majetkových práv státu vykonává Ministerstvo obrany, nesmějí zřizovat stohy, skládky, krmelce, hnojiště a jiná zařízení, která by mohla mít vliv na zvýšení výskytu a množství ptactva na letišti. Tyto pozemky se mohou pouze zatravňovat a je nepřípustné na nich pěstovat zemědělské plodiny, které způsobují zvýšené soustředování ptactva. Režim obdělávání zemědělské půdy ostatních pozemků, které jsou zahrnuty do tohoto pásma, dohodne velitel letecké základny s uživateli zemědělských pozemků podle zásad, platných pro pozemky, k nimž výkon vlastnického práva státu a jiných majetkových práv státu vykonává Ministerstvo obrany.

Vnější ochranné ornitologické pásmo letiště navazuje na vnitřní pásmo. Stanovuje se ve tvaru obdélníka, jehož podélná osa je totožná s osou vzletové a přistávací dráhy, o celkové šířce 4000 m a délce přesahující oba prahy o 4000 m. V tomto ochranném pásmu je potřebné po dohodě s příslušnými obecními úřady omezit na nejnižší možnou míru zřizování zemědělských staveb a průmyslových zařízení, které by měly vliv na zvýšený pohyb ptactva (např. drůbežárny, kravíny, vepřiny, bažantnice, střediska sběru a zpracování hmotných odpadů, vodní plochy a zařízení s možností vzniku neřízeného výskytu ptactva).

Preventivní opatření ke snížení množství a výskytu ptactva na letišti a v jeho okolí

Cílem preventivních opatření je zamezit nebo snížit výskyt ptactva na letišti a v jeho okolí. Toho se dosahuje především znemožněním nebo omezením jejich hnízdění, nocování, odpočinku a sběru potravy.

Je důležité v ochranných ornitologických pásmech letiště na pozemcích, k nimž výkon vlastnického práva státu a jiných majetkových práv státu vykonává Ministerstvo obrany, činit tato preventivní opatření:

- nekrmit ptáky, nezřizovat nové a zrušit současné krmelce nebo zásypy pro zvěř
- zajistit ve smlouvách k zajištění sečení trávy na letišti, konkrétní

způsob sečení, odvoz trávy ihned po posečení a dodržování její maximální výšky do 25 cm;

- odstranit z vnitřního ochranného ornitologického pásma křoviny, které umožňují hnízdění, odpočinek a úkryt ptactva proti dravcům a často jsou zdrojem potravy (bobule, semena). Tato omezení se nevztahují na přírodní maskování, při kterém jen nutno druhy vegetace volit tak, aby jejich plody nebyly potravou ptactvu. Navíc je třeba omezovat počty živočichů, kteří slouží ptactvu jako potrava. Týká se to hlavně drobných savců a hmyzu. K tomu využívat vhodných a schválených druhů chemických prostředků, které je ničí nebo odpuzují;
- zajistit likvidaci skládek ve vnitřním ochranném ornitologickém pásmu;
- sledovat koncentraci ptactva v průběhu zemědělských prací, a je-li to nutné, ovlivňovat průběh prací tak, aby nevyvolávaly shlukování ptactva v době letového provozu;
- postupně odstraňovat mokřiny, bažiny a vodní plochy, které různé druhy vodních a bahenních ptáků využívají ke hnízdění a sběru potravy;
- ničit rákosiny, které slouží v určitém období jako nocoviště i dalším druhům ptactva;
- kultivovat zanedbaná místa (rumišťe, úhory), porostlá plevelnými rostlinami, která poskytují kromě úkrytu i možnost sběru semen;
- nechovat v letištních prostorech volně létající ptáky (jedná se hlavně o holuby);
- zajistit včasnou sklizeň peckovin a bobulovin v alejích a sadech vnitřního ochranného ornitologického pásma;
- při případném výskytu velkého množství drobných hlodavců ve vnitřním ochranném ornitologickém pásmu použít plošnou deratizaci k jejich radikálnímu vyhubení.

Uvedená opatření nelze vykonávat ve zvláště chráněných územích a vůči zvláště chráněným rostlinám a živočichům. Při uskutečňování všech preventivních opatření, která mají nebo by mohla mít charakter zásahu do ekologických parametrů lokality a jejího okolí, je třeba postupovat ve smyslu zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů.

Aktivní plašení ptactva

Ke snižování výskytu ptactva a zvěře v ochranných ornitologických pásmech, zejména ve vnitřním, je nutno organizovat aktivní plašení ptactva. To se musí uskutečňovat soustavně i mimo dobu letového provozu. Aktivní plašení ptactva organizuje náčelník stanice biologické ochrany letiště. u útvarů, kde stanice biologické ochrany letiště není předepsána tabulkami počtů, a tam, kde není tabulkami předepsaná funkce obsazena, organizuje aktivní plašení ptactva (kromě biologických metod) pracovník, kterého velitel letecké základny biologickou ochranou pověřil.

K aktivnímu plašení ptactva se používají tyto metody:

- a) pyrotechnická - použití výbušek a signálních šrapnelových nábojů k plašení ptáků, brokových zbraní k jejich lovu;

- b) fyzikální (tj. bioakustická a světloteknická) - využití rozhlasových zařízení, která vysílají tísňové hlasy ptačích druhů, které se vyskytují na letišti, a výstražných světelných majáků;
- c) biologická - použití loveckých dravců a loveckých psů;
- d) chemická - použití chemikálií k omezení nebo likvidaci některých složek fauny, které slouží ptákům jako potrava (používají se pouze ve zvláštních případech po projednání s ekologem a vodohospodářem vojenské ubytovací a stavební správy);
- e) zastrašovací - využívání různých dalších prostředků k zastrašování ptactva (zřizování strašáků ze starých oděvů, zavěšení plechovek na napnutý provaz, vypouštění rádiem řízených modelů apod.).

Mimořádný výkon práva myslivosti

Při aktivním plašení ptactva používá SBOL lovecky cvičené dravce a brokové zbraně. Tyto prostředky se používají převážně k zastrašování ptačích hejn a k odklonění směru jejich tahu. Zaměstnanci stanice biologické ochrany letiště loví ptactvo pouze tehdy, jsou-li všechny metody aktivního plašení ptactva neúčinné. Přitom jsou povinni řídit se směrnicemi Ministerstva zemědělství, zvláště pak postupovat v souladu se zákonem č. 114/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a zákonem č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů.

Zasahují-li do ornitologických pásem letiště honební pozemky mysliveckých sdružení, je velitel letecké základny povinen projednat s jejich hospodáři vydání povolení k lovu a ke vstupu do honitby pro příslušníky stanice biologické ochrany letiště. Nedojde-li k dohodě, je možno požádat Ministerstvo zemědělství, aby podle zákona č. 449/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů, prohlásilo z bezpečnostních a vojenských důvodů uvedené prostory za nehonební pozemky.

Plašení a lov ptactva na nehonebních pozemcích letiště je nutno oznámit a projednat s příslušným orgánem státní správy myslivosti. Nelze-li ornitologickou situaci zvládnout na těchto pozemcích silami a prostředky stanice biologické ochrany letiště a je nutno uspořádat hon, musí velitel letecké základny projednat tento záměr s příslušným orgánem státní správy myslivosti.

Na honebních pozemcích Vojenských lesů a statků je nutno řešit otázky lovu s jejich příslušnými orgány (řediteli závodů a vedoucími správ).

Střelcům se vstup na letištní plochy povoluje pouze se souhlasem odpovědného orgánu řízení letového provozu. Přitom musí být dohodnuty signály k urychlenému opuštění letištních ploch.

Biologická ochrana v různých ročních obdobích

Z ornitologického hlediska má každé roční období své specifické podmínky, které je nutno při organizování biologické ochrany brát v úvahu.

V jarním období se ornitologická situace značně komplikuje, a proto je nutno otázkám bezpečnosti letového provozu věnovat zvýšenou

pozornost a trvale organizovat:

- průzkum ornitologické situace ve výškách (1000 až 1500) m a (4000 až 5000) m, kde lze předpokládat hlavní tahy ptáků, jejichž intenzita se zmenšuje kolem poledne a půlnoci;
- radiolokační průzkum ve spolupráci s radiotechnickým vojskem;
- vzdušný průzkum.

Ve výškách, kde lze předpokládat výskyt ptáků, je nutno lety omezit, popřípadě zrušit.

Letní období je z ornitologického hlediska relativně klidné. Lze jej rozdělit na dvě etapy:

- rané letní období od příletu hlavní části ptactva pokračuje hnízděním a končí vyvedením mláďat, což zhoršuje ornitologickou situaci v malých výškách, především při vzletu a přistávání letadel;
- pozdní letní období začíná hromadným vyvedením mláďat a končí podzimní migrací, kdy je vzhledem k velkému počtu mladých ptáků zhoršená ornitologická situace v malých a středních výškách.

V podzimním období se zhoršují ornitologické podmínky. Souvisí to se začátkem podzimní migrace ptactva. Dochází k větším přeletům ptactva než na jaře. Tyto přelety probíhají celodenně. Vyskytne-li se nebezpečná situace, je nutno omezit nebo přerušit létání ve výškách výskytu ptáků.

Zimní období je proti jiným poměrně klidné. Přezimující ptáci přelétávají za denního světla ke zdrojům potravy ve výškách (20 až 150) m, v některých případech (300 až 500) m. Pro zajištění bezpečnosti létání je nutno z ornitologického hlediska věnovat zvýšenou pozornost plašení ptáků ve směru vzletu a přistání.

5 Kulturní význam sokolnictví

Konference UNESCO (Organizace Spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu) pořádaná v keňském Nairobi zařadila dne 16.11.2010 sokolnictví na světový seznam nehmotného kulturního dědictví UNESCO.

Oficiální zpráva Mezinárodní asociace pro sokolnictví a ochranu dravých ptáků IAF:

Sokolnictví, 4000 let staré umění zacházení s dravci včetně lovu s nimi, si od svého vzniku uchovalo své tradice až dosud. Dovednosti a postupy potřebné k držení a výcviku dravců předávali otcové svým dětem po stovky generací.

Dnešní moderní životní styl a rychlá urbanizace však mají na sokolnictví negativní vliv, což vede v mnoha zemích k nebezpečnému snížení počtu těch, kteří se sokolnictví věnují a zachovávají tak jeho tradice. Migrace obyvatel z venkova do měst je velkou hrozbou pro tradice spjaté s racionálním využíváním přírody a jejího obnovitelného bohatství. V úmluvě UNESCO se signatářské země zavazují chránit tradice, jako jsou tradiční dovednosti nebo znalosti a rituály, ruční práce, písně, tance, umění a poezie nebo postupy a know-how vztahující se k přírodě. "Tradiční sokolnictví je výjimečné v tom, že splňuje všechny tyto aspekty" řekl

Frank Bond, prezident Mezinárodní asociace pro sokolnictví a ochranu dravců. Nominace sokolnictví je rekordní, je totiž největší nominací v dosavadní historii existence seznamu UNESCO a byla společně navržena jedenácti zeměmi: **Belgií, Českou republikou, Francií, Jižní Koreou, Mongolskem, Marokem, Katar, Saúdskou Arábií, Spojenými Arabskými emiráty, Sýrií a Španělskem**. Během dlouhého procesu posuzování byla hodnotitelskou komisí UNESCO zmíněna jako „výjimečný příklad spolupráce mezi národy“.

Od svých počátků pravděpodobně ve stepích Blízkého východu se sokolnictví rozšířilo na všechny kontinenty světa. Sokolnictví dalo světu první vědeckou knihu o přírodě 'De arte venandi cum avibus', dokonce války byly mnohdy ukončeny a zastaveny diplomatickými dary sokolů a v Belgii dnes děti využívají knihy o sokolnictví, aby se naučily číst vlámsky. Provoz letadel po celém světě pomáhají zajišťovat sokolníci, kteří s pomocí cvičených dravců plaší ptáky v okolí letišť, čímž zabraňují jejich střetům s letadly a chrání tak lidské životy.

V nominační dokumentaci UNESCO se dále uvádí: "Sokolnictví je jedním z nejstarších vztahů mezi člověkem a dravcem, které trvá více než 4000 let. Je to tradiční aktivita lovu pomocí cvičených dravých ptáků, v přirozeném stavu a prostředí. Jedná se o přirozenou aktivitu, protože sokol a jeho kořist se vyvíjeli společně po miliony let jejich vzájemné spoluexistence. Sokol je přizpůsoben k lovu kořisti a kořist vyvinula mnoho způsobů, jak mu uniknout. To vede k fascinujícímu pohledu do způsobu, jakým příroda funguje a představuje intelektuální výzvu pro sokolníka, jeho chápání i chování. K tomu si sokolník musí vytvořit silný vztah a prokázat umění empatie s dravcem. Sokolnictví je považováno za hluboce empatickou aktivitu a sokolníci chápou, že jejich dravci i lovené druhy zvěře musí být zachovány pro další staletí.

Sokolníci jsou nápomocní v celosvětovém zotavení populace civilizací ohroženého sokola stěhovavého a jiných druhů dravců a podílí se i na mnoha dalších projektech na ochranu a zachování přírodního bohatství. Sokolníci na celém světě sdílejí společné principy a metody v péči o dravce při jejich výcviku či odchovech, vzdělávají se v těchto dovednostech, používají téměř shodné vybavení i pomůcky. Právě tyto společně sdílené tradice a znalosti jsou pro sokolnictví univerzální a udržují ho naživu.

6 Přehled nepoužívanějších dravců při výkonu práva myslivosti, jejich výcvik a lov s nimi

Sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*)

v mladém peří

ve starém peří

Sokol stěhovavý patří velmi často používaným dravcům vysokého letu k lovu. Rozpětí sokola se pohybuje od 85 do 115 cm, váha u samců (sokolnický terčeků) se pohybuje od 500 do 800 gramů a u samic pohybuje váha od 800 do 1200 gramů. Mikulica, Ptáček, Kučera uvádějí váhu samce 600 g a váhu samice až 1000g, Krivjanský uvádí váhu samce 582g až 636g a samice 925g až 1111g, Hanzal uvádí velikost 580 až 1100g. Sokol stěhovavý je svrchu šedý s kovovým leskem a ze spodu příčně pruhovaný s bílým podkladem – toto pruhování s věkem bledne a u některých sokolů zcela chybí. Ptáci v prvním roce života jsou zbarvení převážně hnědě. Mimo pohlaví ovlivňuje velikost a zbarvení také poddruh sokola, kterých je popsáno 16 a to *Falco peregrinus tundrius*, *Falco peregrinus radama*, *Falco peregrinus peregrinus*, *Falco peregrinus peregrinator*, *Falco peregrinus pealei*, *Falco peregrinus nesiotus*, *Falco peregrinus minor*, *Falco peregrinus madens*, *Falco peregrinus macropus*, *Falco peregrinus japonensis*, *Falco peregrinus furuittii*, *Falco peregrinus ernesti*, *Falco peregrinus cassini*, *Falco peregrinus calidus*, *Falco peregrinus brookei* a *Falco peregrinus anatum*.

Sokol stěhovavý se používá výlučně k lovu pernaté zvěře, v našich podmínkách nejčastěji bažantů. K lovu bažantů je vhodnější větší samice a to z důvodu menšího váhového rozdílu mezi dravcem a kořistí. Terček je vhodný k lovu koroptví, orebic a mladých bažantů. Nepoužívanější a zároveň nejstylovější způsob lovu je z tzv. krouživého čekání. Jedná se o způsob lovu při kterém před sokolnickou skupinou se zastíněnými dravci prohledávají ohaři pole a vystavují pernatou zvěř. Po té, kdy ohař zvěř vystaví, se sokol odstíjí a nechá se vykroužit do optimální výšky. Optimální výška je pro každého dravce jiná – terček s loveckou váhou 600 gramů, který bude lovit bažantího kohouta musí útočit z výšky 150 metrů a výše aby využil vysoké rychlosti pádu ke zranění kořisti a mohl být tak jeho útok úspěšný a na druhou stranu zkušená sokolí samice lovicí při váze přes 1 000 gramů po několika zkušenostech zjistí, že i při útoku z výšky 60 metrů má reálnou naději na úspěch. Jak již bylo zmíněno, podmínkou provozování takového lovu je lovecky upotřebitelný pes a to ohař. Z ohařů se nejčastěji používá pointer, který je k tomuto způsobu lovu přímo předurčen. Jeho vystavování je pevné a velkou výhodou je, zejména při lovu s více psi, vrozená schopnost přiznávání. Dalšími používanými loveckými psi jsou český fousek, německý ohař, maďarský ohař a v neposlední řadě setři.

Autoři Sternberk, Kumbera, Brüll, Trommer, Mikulica, Ptáček, Kučera, zmiňují ve spojení se sokolem stěhovavým tzv. lov z pěsti. Jedná se o lov, kdy se sokolník snaží přiblížit k lovené zvěři co nejbliže a dravec útočí přímo ze sokolníkovi ruky. Na našem území se tento způsob lovu se sokoli nepoužívá a naopak je většinou sokolníků, používající sokoli stěhovavé k lovu, odsuzován a označován za nedůstojný.

Raroh velký (*Falco cherrug*)

mladý pták

dospělý pár

Raroh velký patřil v minulosti k velmi oblíbeným dravcům, ale jejich využití k lovu v současnosti hodně upadá. Raroh velký je největší sokolovitý dravec, který hnízdí na území našeho státu. Kriivjanský uvádí hmotnost samce 820g až 870g a samice 970g až 1130g. Mikulica, Ptáček, Kučera uvádějí váhu samce okolo 820g a váhu samice až 1200g, Hanzal uvádí váhu 900 až 1100 g. Zbarvení rarocha je velmi variabilní od tmavě hnědé až po velmi světlou. Pruhování je na rozdíl od sokola stěhovavého vždy podélné. Mladý pták je zpravidla tmavší než dospělí jedinec a má typicky modré chvaty, které jsou typické pro mláďata všech druhů rarochů. Stejně jako u sokola, tak u rarocha rozlišujeme několik poddruhů a to: *Falco cherrug altaicus*, *Falco cherrug cherrug* a *Falco cherrug cherrug*.

Raroh velký je i přes své univerzálnější uplatnění než sokol stěhovavý, stále méně používaným dravcem k lovu. Nabízejí se dvě vysvětlení. Prvním důvodem je velmi intenzivní odchov kříženců sokolovitých dravců a jako druhý důvod se jeví „chytrost“ rarocha, respektive jeho výborná paměť. Z toho důvodu je těžší dostat rarocha do zvěře, protože vždy dá přednost snadnějšímu získání potravy a neriskuje nejistý útok a raději čeká na jistou odměnu v podobě vábítka. Další nepříjemností pramenící z jeho paměti je schopnost, pamatovat si dlouhou dobu chyby sokolníka. Například neopatrné nasazení sokolnické čepičky, může způsobit problémy na dlouhou dobu a je vždy krokem zpět ve výcviku. Na druhou stranu je raroch schopný lovit jak letící tak běžící kořist, vzhledem ke stavbě těla je obratnější než sokol stěhovavý, je větší a tudíž schopen lovit větší kořist a přesto všechno je jeho využití minimální. Mikulica, Ptáček a Kučera ho dokonce ve své knize Dravci a sokolnictví v ČSSR označují za dravce budoucnosti, což se v naší zemi

zatím nenaplnilo. V arabských zemích je ovšem tento dravec velmi ceněný a požívaný a to zejména k lovu dropa obojkového (*Chlamydotis undulata*).

Raroh lovecký (*Falco rusticolus*)

bílá forma

černá forma

stříbrná forma

Raroh lovecký je sokolník nazýván sokol lovecký. Mýty opředený a leckdy i vybájený dravec, který se dnes už objevuje u našich sokolníků při lovech. Nejčastěji je však stále požíván k odchovu hybridů, nejčastěji je křížen se sokolem stěhovavým. Je to největší sokolovitý dravec, který se vyskytuje ve třech barevných formách a to bílé, černé a stříbrné. Velikost tohoto sokola se pohybuje dle Spejchala u samce 1100g a u samice 1600g. Ing. Jaroslav Bárta ve své publikaci Sokolnický lov bažantů, dokonce vyslovuje myšlenku, že se nejedná o samostatný druh, ale pouze o poddruh nebo formu raroha velkého. Zdůvodňuje takto fakt tím, že jedinci obou těchto druhů vykazují stejné tokové chování, vytvářejí spolu páry a produkují vitální a plodné potomstvo.

Jak již bylo zmíněno výše, sokol lovecký se již objevuje při lovech i u našich sokolníků, ale stále se jedná o méně používaného dravce. Je to způsobeno tím, že tento dravec je v našich podmínkách náchylný k onemocnění a to zejména v prvním roce života a také stále vysokou cenou těchto dravců. Mezi poměrně časté nemoci, které se u tohoto dravce vyskytují a ohrožují ho na životě jsou aspergilóza a otlaky. Zdraví dospělí jedinci jsou proto používání spíše k chovu než pro lov.

Kříženci sokolů

hybrid sokol lovecký x sokol stěhovavý

hybrid sokol lovecký x roroh velký

hybrid roroh velký x sokol stěhovavý

Jak bylo výše uvedeno, sokol lovecký je v našich podmínkách držen hlavně pro chov a to jak čistokrevných sokolů loveckých, tak i k odchovu kříženců. K odchovu kříženců začalo docházet jakmile sokolníci byli schopni provádět inseminaci sokolů. V dnešní době je nejčastěji odchovávaným křížencem potomek sokola loveckého a sokola stěhovavého, kdy zpravidla je inseminována samice sokola stěhovavého spermatem sokola loveckého. Tito kříženci mají několik výhod oproti čistokrevným druhům. Zpravidla jsou větší než sokol stěhovavý a to zhruba v poměru, že samec křížence je srovnatelný se samicí sokola stěhovavého. Další důležitý fakt je, že kříženci jsou daleko méně náchylnější k nemocem než sokoli lovečtí. Velká poptávka po těchto hybridech je nejen z řad evropských sokolníků, ale zejména z řad arabských sokolníků, kteří mívají zamlouvané odchovy našich chovatelů i na několik let dopředu. Hlavní nevýhodou odchovu kříženců je jejich případný únik do volné přírody a vzhledem k tomu, že mohou být dále plodní, tak je riziko spáření se s divokou populací a to zejména sokola stěhovavého. Někdy bývají odchováváni i kříženci roroha velkého a sokola loveckého a roroha velkého a sokola stěhovavého, kteří bývají používáni k lovu méně často.

Používání těchto kříženců k lovu je velmi časté. K jejich přednostem patří schopnost rychlejšího stoupání do výšky oproti sokolu stěhovavému, protože mají větší plochu křídel

a proto i razantnější let a zároveň jsou velmi draví. Jejich využití k lovu je identické se sokolem stěhovavým.

Jestřáb lesní (*Accipiter gentilis*)

dospělý jedinec

mladý pták

Jestřáb lesní patřil v minulosti k nejčastěji používaným dravcům u nás. Jeho velikost uvádí Krivjanský u samce 550 – 900g a u samice 750 – 1200g, Spejchal uvádí u samice 1150g a u samce 720g, Hanzal uvádí váhu 650 až 1 250 g a Mikulica Ptáček a Kučera uvádějí u samice až 1250g a u samce do 750g. Mladý pták je svrchu tmavě hnědý se světlejšími okraji per, hrud' je žluto hnědá s podélnými skvrnami ve tvaru kapky. Starý pták je shora modrošedý a na světlé hrudi má příčné vlnkování. U jestřába lesního jsou popsány 4 poddruhy: *Accipiter gentilis gentilis*, *Accipiter gentilis buteoides*, *Accipiter gentilis arrigonii* a *Accipiter gentilis schwedovi*.

K lovu je jestřáb lesní i dnes velmi často využíván pro svou univerzálnost. S jestřábem je možné lovit jak zvěř srstnatou, nejčastěji zajíce polního, tak zvěř pernatou, nejčastěji bažanta. Jeho používání se oproti minulosti značně snížilo a to z několika důvodů. Je takřka nemožné získat dravce z volné přírody kvůli nepřekonatelným úřednickým překážkám a odchov v zajetí je ve srovnání se sokolovitými dravci podstatně obtížnější.

Krahujec obecný (*Accipiter nisus*)

samec

samice

U krahujce obecného je nejpatrnější rozdíl velikosti mezi samcem a samicí. Ptáček, Mikulica, Kučera uvádějí u samce váhu do 150g a u samice až 250g, Krivjanský uvádí u samce váhu 105 až 180g a u samice 200 až 310g, Hanzal uvádí váhu 117 až 280g a Spejchal uvádí u samce váhu 150g a u samice 260g. Zbarvení je velmi podobné dospělému jestřábovi jen samec bývá barevně výraznější. U krahujce obecného je popsáno 7 poddruhů: *Accipiter nisus wolterstorffi*, *Accipiter nisus punicus*, *Accipiter nisus nisus*, *Accipiter nisus nisosimilis*, *Accipiter nisus melaschistos*, *Accipiter nisus granti* a *Accipiter nisus dementjevi*.

V době lovů křepelek a velkého výskytů vrabců patřil krahujec k velmi často používaným dravcům. Bohužel v dnešní době patří spíše k výjimečně používaným dravcům a to z podobných důvodů jako u jestřába. Krahujec je, jak ho často sokolníci popisují, malý tělem, ale velký srdcem. Je velmi dravý a velmi lehce se dá navést na kořist daleko větší než je on sám např. na bažanta.

Káně Harrisovo (*Parabuteo unicinctus*)

Jedná se o exotického atraktivně zbarveného dravce jehož váhu uvádí Brull a Trommer u samce 600 až 750g a u samice 850 až 1200g. Vyskytuje se od jihozápadu Spojených států jižně až po Chile a střední část Argentiny U tohoto Dravce jsou popsány 3 poddruhy *Parabuteo unicinctus superior*, *Parabuteo unicinctus harrisi* a *Parabuteo unicinctus unicinctus*.

Káně Harrisovo je dnes velmi často používaným dravcem k lovu. Používán je jak k lovu srstnaté zvěře, tak zvěře pernaté. Jeho neustále vzrůstající obliba je jistě ovlivněna snadným získáním tohoto dravce, jeho relativně snadný výcvik a velmi klidná povaha. Brull a Trommer uvádějí, že vzhledem k tomu, že tyto dravci loví v rodinných skupinách a jsou schopni při lovu spolupracovat, je možné s nimi lovit ve skupinách i při sokolnických lovech. Jediné co podle Brullaa Trommera vyvede tohoto dravce z klidu je pes. Ačkoliv se o tomto dravci často mluví v superlativech, je zde i několik nevýhod jeho použití v našich podmínkách. Je citlivý na klimatické podmínky a také se jedná nepůvodní druh a z toho vyplývající problémy při úniku do volné přírody. Dle mého názoru by bylo chybou považovat tohoto dravce za alternativu nebo dokonce za náhradu jestřába lesního.

Orel skalní (*Aquila chrysaetos*)

Orel skalní patří k nejrozšířenějším orlům na světě. Vyskytuje se v Evropě, Asii, Severní Americe a v severní Africe. Po orlu mořském (*Haliaeetus albicilla*) se jedná o největšího dravce žijícím na našem území. Jeho hmotnost uvádí Ptáček, Mikulica, Kučera u samce 3 500g a u samice přes 5 000g, Hanzal uvádí 3 500 až 4 500g a u velkých samic až 6 kg, Spejchal uvádí u samce 3 700g a u samice 5 000g a Krivjanský uvádí 3 500g až 5 500g. Zbarvení orla je od černohnědé po tmavě hnědou. Mladí ptáci do věku 5 let mají světlé peří v křídlech a u kořene rýdováku. U orla rozeznáváme 6 poddruhů: *Aquila chrysaetos chrysaetos*, *Aquila chrysaetos canadensis*, *Aquila chrysaetos daphanea*, *Aquila chrysaetos homeryi*, *Aquila chrysaetos japonica* a *Aquila chrysaetos kamtschatica*

Orel skalní je stále používanějším dravcem při lovu. Jeho obliba je způsobena tím, že je s ním možné dostat se k nejvíce loveckým příležitostem. Často jsou s jím loveni zajíci, srnčí zvěř, lišky a toulavé kočky méně často také zvěř černá, kdy je loveno samozřejmě sele nebo slabý lončák a na Slovensku byl dokonce uloven mladý rys. Orel je velmi inteligentní a velmi dobře se cvičí. Jeho velikost ve spojení s umělým odchovem rukou člověka tzv. imprinting, je nebezpečné spojení, které může způsobit nepříjemnosti v podobě napadání psů a výjimečně i lidí. Lovu s orlem by se měli věnovat opravdu zkušení sokolníci, kteří dokáží zvládnout jeho sílu spojenou s inteligencí.

Výcvik loveckého dravce:

Výcvik loveckých dravců je specifický pro každý druh dravce a samozřejmě také pro způsob lovu s dravcem. Část výcviku je ale pro všechny dravce společná a tím je ochočení dravce – sokolnicky onošení dravce. Poté už je výcvik založen na způsobu lovu dravce.

Onošení loveckého dravce:

V této fázi výcviku je hlavním úkolem navyknout dravce na naši přítomnost a následně nacvičit přílet na sokolnickou rukavici. Je velký rozdíl zda se jedná o dravce divokého, tedy z přírody nebo sice odchovaného v zajetí, ale rodiči a bez přítomnosti člověka a nebo dravce imprintovaného, tj. odchovaného rukou člověka, kdy člověka považuje za svůj druh. Pokud se tedy jedná o imprintovaného dravce, tak je tato část výcviku velmi jednoduchá neboť dravec nás nepovažuje za nepřítele ale naopak za rodiče přinášející potravu. Důsledek toho je, že dravec nám většinou vyráží naproti a potravu se dožaduje tzv. voláním. Imprintování dravce se používá nejčastěji u dravců nízkého letu, tedy jestřábů a krahujců, u ostatních dravců je většinou nežádoucí. U divokých dravců je nutné být zvláště v počátku velmi opatrný. Zejména roroh velký nám naše počáteční chyby například v nasazování sokolnické čepičky nemusí nikdy zapomenout. Základem všeho je uvyknout dravce na krmení na sokolnické rukavici. Jakmile dravec začne přijímat potravu na ruce, bude na ni překakovat a nebude sokolníka považovat za nebezpečí, může se přistoupit k výcviku lovu, který je už pro jednotlivé skupiny dravců odlišný. Kumbera doporučuje, pro rychlejší získání krotkosti, věnovat se dravci vícekrát denně na kratší dobu – například 6x denně po dobu 5 minut.

Lov s dravci nízkého letu:

K dravcům nízkého letu řadíme jestřába lesního, krahujce obecného, káni Harrisovu a káni rudocasou. Ve světě se používá více dravců tohoto způsobu letu, ale v našich podmínkách se setkáme nejčastěji s druhy výše uvedenými.

Lov s jestřábem lesním a krahujcem obecným byl velmi rozšířen a proto se o něm zejména starší publikace zmiňují nejvíce. Hlavním předpokladem lovu s těmito dravci je spolehlivý přílet na rukavici. Při tomto lovu je lovena zvěř drobná srstnatá i pernatá. K lovu zvěře srstnaté, tedy zajíce polního a králíka divokého, se používají silnější samice. K lovu zvěře pernaté se používají obratnější samci. Není výjimkou, že jsou lovečtí dravci, kteří loví jak zvěř srstnatou tak pernatou, ale většinou jsou dravci tzv. specialisti na daný druh zvěře. Z hlediska způsobu můžeme tento lov rozdělit do dvou skupin a to:

Lov z pěsti: Loví se většinou zvěř na krátkou vzdálenost, kdy dravec je odstíněný na sokolnickově rukavici a sokolník prochází terénem ve snaze přiblížit se k lovené zvěři a připravit tak loveckému dravci co nejlepší možnost útoku. Tento lov se odehrává většinou na krátkou vzdálenost. Dravec získává počáteční rychlost pohybem sokolníkovi ruky ve směru útoku. Tento způsob lovu se používá na společných honech, kde je samozřejmě vyloučen lov z volného sledování.

Lov z volného sledování: Je lovem kdy lovecký dravec se pohybuje volně ve větvích stromů a sleduje sokolníka, který prochází místa předpokládaného výskytu lovené zvěře. K tomuto způsobu lovu se hodí lovecký pes, který má samozřejmě lepší vyhlídky na nalezení zvěře než samotný sokolník. Velkou výhodou tohoto způsobu love je, že dravec si sám zvolí neoptimálnější chvíli k útoku, má z výšky větší přehled než při lovu z pěsti a zároveň má i výhodu pozice útoku z výšky. Nevýhodou tohoto lovu je, že dravec může zaútočit i na kořist kterou nechceme lovit – u jestřába to bývají často veverka a také, že dravec může ztratit svou příletovou poslušnost a tvrdšíně trvat na objevení se kořisti.

Lov s dravci vysokého letu:

Mezi dravce vysokého letu řadíme všechny sokolovité dravce. V našich podmínkách se k lovu nejčastěji používá sokol stěhovavý, roroh velký, roroh lovecký a kříženci těchto dravců. U lovu a chovu těchto dravců se dá velmi dobře ukázat vývoj sokolnictví na našem území. Například Kumbera uvádí ve své 35 let staré publikaci, že sokoli jsou jen výjimečně používáni k lovu a to z důvodu problému jejich obstarání a dosledování sokola útočícího

z výšky, který ulovil i několik kilometrů daleko. Sokoli jsou dnes nejčastěji odchovávanými dravci v zajetí, jejich cena je nižší než cena jestřába i krahujce. K dohledání dravce má dnes sokolník často k dispozici výkonný terénní automobil a vysílačku umístěnou na dravci, která se dnes stala takřka povinnou výbavou každého loveckého dravce. Stejně tak, jako u dravců nízkého letu, tak u dravců vysokého letu můžeme rozdělit lov na dva způsoby:

Lov z pěsti: tento způsob lovu se v našich podmínkách ve spojení se sokolovitými dravci nepoužívá a je považován za nedůstojný. Brüll, Trommer a Mikulica, Ptáček, Kučera se o tomto způsobu lovu zmiňují, ale doporučují ho k lovu krkavcovitých. Je třeba ale také zmínit, že například v arabských zemích je tento způsob lovu často používán a raroha loveckého jediný možný. Sternberg uvádí, s odvoláním na anglickou literaturu, že raroh lovecký má lepší předpoklady k lovu z pěsti než k lovu z krouživého čekání.

Lov u krouživého čekání: Tento způsob lovu je zřejmě nejnáročnější na výcvik, ale také jedním z nejkrásnějších na pohled. Výcvik sokola stěhovavého ke krouživému čekání je v podstatě rozdělen do dvou částí. První část je zaměřena na spolehlivý přilet dravce na přivolání. U sokolovitých dravců se k tomuto účelu používá vábítko. Nejčastěji se jako vábítko používá kožená atrapa s připevněnými křídly budoucí kořisti. U dravců vysokého letu se zpravidla nepožaduje spolehlivý přilet na rukavici z velkých vzdáleností a sokolník se spokojí s přiskokem sokola z posedu na rukavici na krátkou vzdálenost. Za to přilet na vábítko musí být spolehlivý na velmi velkou vzdálenost, jelikož při lovu z krouživého čekání se dravec od sokolníka vzdaluje při stoupání do výšky velmi daleko. Po zvládnutí spolehlivého přivolání se přistupuje k výcviku ke kroužení. Sokolníci ve spojitosti se stoupáním sokola do výšky používají termíny lehký a těžký sokol. Za lehkého sokola je označován dravec, který sám od sebe a s chutí stoupá do výšky, naopak těžký sokol do výšky nestoupá a většinou hledá vyvýšené místo k odsednutí. Většinou se používají dvě metody, jak i těžkého sokola naučit stoupat do výšky. Jednou z metod je vypouštět sokolovi zdatné poštovní holubi. Sokol záhy pochopí, že jediná možnost jak úspěšně zaútočit na holuba je z výšky. Pokud tedy sokol začne sám od sebe stoupat do výšky a čeká na vypuštění cvičné kořisti, pak se mu tato kořist vypustí v ideální pozici pro útok sokola. Tato metoda měla jistě své široké uplatnění v minulosti, ale má několik nevýhod, které některým sokolníkům tento způsob úplně znemožňuje. Jednou z těchto nevýhod je, že sokol útočí na všechny holuby, které považuje za ulovitelné a to bývají většinou holubi v holubníku soukromých chovatelů. Tato situace nikterak nepřispívá k dobrým vztahům sokolníka s těmito chovateli a také není náhodou, že sokol v drtivé většině případů uloví nejlepšího a nejcennějšího holuba, kterého chovatel měl (tak jako jestřáb většinou uloví nejlepší nosnici v chovu). Další okolností, která znemožňuje tento způsob výcviku u větších měst je přítomnost velkého množství divokých holubů. Možnost, že by sokol ulovil takového holuba na ploché střeše panelového domu nebo supermarketu, způsobí ztrátu sokola. V současné době se velmi rozšiřuje výcvik pomocí draka, který minimalizuje rizika nechtěného lovu holubů. Při tomto způsobu výcviku se používá vábítko s odměnou pro dravce, které je k tomuto účelu upraveno, připevněné ke drakovi. Mimo vedení ke kroužení to má tento způsob výcviku mnoho dalších výhod jako je získání výborné fyzické kondice a trénink aktivního stoupavého letu. Alternativou draka je meteorologický balón plněný heliem.

7 Závěr a doporučení:

Po přijetí sokolnictví za kulturní dědictví UNESCO, se velmi stabilizoval stav tohoto způsobu lovu a jeho tradice. Do jeho propagace se vkládá velké úsilí, zejména z řad členů Klubu sokolníků, ale přesto všechno jsou stále problémy, které nejsou vyřešeny a k řešení jistě jsou. Co se týká samotného výkonu práva myslivosti, tak je velkým problémem nedostatek drobné zvěře a to zejména pernaté. Právě na pernatou zvěř je vázán nejkrásnější a zároveň nejtěžší způsob lovu a to se sokolem z krouživého čekání. Značnou nevýhodou je zde nemožnost vypouštění koroptví za účelem jejich navýšení kmenových stavů a následného odlovu. Z tohoto důvodu je nutné provést opatření vedoucí k navýšení divoké populace bažantí zvěře. Jedním z těchto opatření je také ochrana před volně žijícími predátory a k těm patří i dravec. Sokolníci, jako odborníci na problematiku dravých ptáků, by měli sami doporučit regulaci stavu dravců a prosadit, že i regulace stavů je způsob ochrany. Bezmezná ochrana nemůže být ve svém důsledku nikdy účinná. I samotné povolení vybírat mláďata běžných dravců pro sokolnické účely, by jistě kmenové stavy neohrozilo.

Přestože většina našich autorů v minulosti považovala jestřába lesního a krahujce obecného za dravce, kteří byli a budou dravci běžně používáni k lovu v našich podmínkách, tak se situace změnila. Je na škodu, že tomu již tak není a pravděpodobně v dohledné době asi nebude. Krahujec obecný je dnes na sokolnickém setkání již spíše raritou a jestřába lesní nahrazuje káně Harrisovo a částečně též orlí. Na útlumu používání těchto dravců se do značné míry podílí problémy s jejich legálním získáním z volné přírody a zároveň složitější odchov v zajetí. Tyto důvody jistě nejsou jediné, ale zdají se být nejzásadnější.

Oproti využívání jestřábů a krahujců autoři snad ani nepředpokládali, jakého posunu se dočká chov, lov a výcvik sokolovitých dravců. Jejich chov je dnes detailně propracován a to i včetně inseminace, která se používá i při odchovech orlů. Je zde početná skupina sokolníků, která se odchovu sokolovitých dravců intenzivně věnuje a o jejich odchovy je velký zájem i v zahraničí. Například v roce 2009 odchovali členové Klubu sokolníků 118 sokolů stěhovavých, 72 rarohů velkých, 2 rarohy jižní, 22 rarohů loveckých, 7 sokolů šahinů, 6 poštolek obecných, 8 dřemlíků tundrových, 183 kříženců sokolů, 22 orlů skalních, 5 orlů stepních, 3 křížence orla skalního a orla královského, 27 kání Harrisových, 2 káně rudochvosté, 32 jestřábů lesních, 1 kání lesní a 9 sov pálených, což představuje 519 dravců a sov. Tato čísla jistě potvrzují vysokou chovatelskou úroveň členů Klubu sokolníků.

Při výcviku sokolovitých dravců došlo asi k největší změně oproti minulosti a nyní se k výcviku používají balony plněné heliem, speciálně upravený drak a nebo dokonce i radiem ovládané modely letadel. Například o výcviku pomocí draka se zmiňuje až Spejchal ve své publikaci Dotkni se sokolnictví. Pro přesnou kontrolu výšky, rychlosti stoupání a rychlosti útoku se dnes používá altimetr, jehož používání je otázka až posledních let. K rozvoji lovu se sokolovitými, ale i s ostatními dravci, přispělo masové používání telemetrie. To do jisté míry sokolníkovi zvyšuje šance na nalezení zbloudilého dravce a proto si sokolník

může dovolit za určitých okolností provádět výcvik a lov i bez vizuálního kontaktu s dravcem. Například sokol stoupající do výšky 500 metrů k draku se často dostává mimo dohled, protože vyhledává a využívá vzdušných proudů, které mu stoupání usnadňují. Pokud by takovýto dravec nebyl vybaven vysílačkou, pak byl takovýto způsob výcviku značně riskantní. Proto se vysílačky stali takřka základní výbavou každého dravce a jsou i sokolníci, kteří umísťují na své dravce dvě vysílačky. Z výše uvedeného je patrné, jak i do takovéto oblasti zaobírající se prastarým způsobem lovu, může zasáhnout moderní technika a pokrok.

8 Použitá literatura:

- Kumbera Jan: Výcvik loveckých dravců, Praha 1976
Sternberg Zdeněk: Sokolnictví, Praha 1969
Martinek Jan: Pointer, Praha 2006
Brüll H., Günther T.: Sokolnictví, Víkend 2003
Mikulica O., Ptáček J., Mikulica O.: Dravci a sokolnictví v ČSSR, Praha 1988
Frieling Heinrich: Co zde létá? Ostrava 1993
Krivjanský Tomáš: Sokoliarstvo, 1. diel: História sokoliarstva, Ružomberok 2007
Krivjanský Tomáš: Sokoliarstvo, 2. diel: Naše dravce a sovy, Ružomberok 2009
Hanzal Vladimír a kol.: Velká myslivecká encyklopedie na CD, Č. Budějovice 2007
Spejchal Vladimír: Dotkni se sokolnictví, Myslivost 2007
Harris William Lee: Sokolnictví pro začátečníky, Víkend 2008
Thiede Walther: Poznáváme dravce a sovy, Víkend